

Když minulý týden média informovala, že lidé ve Svitávce na Blanensku odmítli výstavbu chráněného bydlení pro mentálně postižené lidi z domova Paprsek, vypadala situace na první pohled jasně: zabezdění nenávisťní obyvatelé donutili Jihomoravský kraj i obec ustoupit od bohublého záměru.

Jak ale zjistil Deník N, hlavním důvodem jejich reakce byl strach z neznámého, který se nepodařilo žádným ze zainteresovaných institucí uklidnit. Je to příběh o strachu jako emoci, která když vás ovládne, nedovolí vám vnímat nic jiného než ji.

NEVYZPYTATELNÍ A NEBEZPEČNÍ

„Nikdy jsem si nemyslel, že to řeknu, ale nechci je tady. Nechci se do konce života dívat na lidské neštěstí. Bojím se o svou rodinu, o děti, protože mentálně postižení jsou nevyzpytatelní a můžou být nebezpeční“, vypráví na své zahradě Leoš Mazal. V náručí drží dvouletou dcerku, s níž je momentálně na rodičovské dovolené.

Pečlivě udržovaná zahrada se zastříženým trávnikem, několika velkými úly a šedobílým kačířkem lemujičím příjezdovou cestu k hnědému omítnuté novostavbě domku napovídá, že impulzivní pětáctýřicátník Mazal by pro svoji rodinu dýchal. Dům kousek od náměstí Svobody ve Svitávce postavil v klidné části městyse před deseti lety, kačířek chodil vlastnoručně sbírat do potoka, na zahradě i na domě se v každé volné chvíli společně se svou ženou nadřel.

Před čtyřmi měsíci zjistil, že na protějším pozemku u silnice mají vyrůst dva domy chráněného bydlení pro dvanáct lehce mentálně postižených mužů z domova Paprsek v nedalekých Velkých Opatovicích. Vyděsilo ho to. Nic takového si nedokázal představit. Strach jej ovládl tak, že nedokázal vnímat nic jiného.

„Málem jsem se zhroutil, moje žena chodila z práce s pláčem. Všichni jsme byli vystresováni, rodina tři měsíce prakticky nefungovala. Vánoce jsme dělali jen kvůli dětem. Rozhodl jsem se, že tu nemůžu zůstat a dům prodám. Dal jsem si inzerát, ale když se zájemci dozvěděli, co tu má být, vysmáli se mi“, popisuje ve větrném předjarním dopoledni.

Jeho strach není hraný. Proto se Leoš Mazal postavil do čela skupiny lidí, kteří s výstavbou chráněného bydlení nesouhlasí. Jde především o okolní sousedy, celkem několik desítek lidí. Jejich hlavním argumentem je údajná nebezpečnost klientů domova.

„Jsou to dospělí chlapi s myšlením osmiletých dětí. Jsou nevyzpytatelní. Nevíte, jak se zachovají, co udělají, jestli někomu neublíží. Jsou hluchí, hlasitě křičí, mávají rukama. Tomu nechci svoje děti ani ženu vystavit“, popisuje Mazal vlastní obavy vybičované na maximum. Vypadá to, jako by všechno prožíval znovu.

Důvodem jeho protestů prý není fakt, že sám chtěl tento pozemek před několika lety od obce koupit. „Chtěl jsem si přes něj vybudovat příjezdovou cestu k domu, ale radnice to zamítla. A teď tu chce postavit

Sousedé ve Svitávce odmítli chráněné bydlení pro lidi s mentálním postižením

Nechceme je tady. Křičí

Domov Paprsek stojí na kraji Velkých Opatovic. Žije zde sto mentálně postižených mužů a žen. Část z nich se měla přestěhovat do chráněného bydlení

dva domy“, říká muž, který se nechce nechat vyfotografovat nebo natočit.

NENÁVIDÍM VÁS, SHOŘTE V PEKLE!

Začátkem ledna začaly po Svitávce kolovat letáky.

„Tito muži mají myšlení dětí v předškolním věku, ale tělo a sexuální potřeby dospělých. Užívají silnou medikaci, kterou když si nevezmou, tak hrozí riziko pro všechny v jejich okolí. Z povahy svého postižení nenesou žádnou zodpovědnost za své činy. Obava bezpečného a klidného života pro nás a naše děti“, burcoval text o údajných klientech plánovaného chráněného bydlení, který dostali lidé do schránek a který má Deník N k dispozici.

Pod výzvu zastupitelstvu, aby přehodnotilo souhlas s výstavbou, se pak podepsalo skoro tři sta místních. Svitávka má tisíc osm set obyvatel, proti chráněnému bydlení tak protestovala šestina z nich.

Atmosféra v obci se vyhrotila na veřejné debatě v únoru. Přišlo na ni víc než sto lidí. Marie Wetterová, ředitelka domova Paprsek ve Velkých

Opatovicích, tam víc než dvě hodiny popisovala celý projekt, vysvětlovala podstatu chráněného bydlení a jací klienti v něm budou umístěni.

„Naši klienti nejsou nebezpeční, není důvod se jich obávat. V chráněném bydlení bude asistent, měli by čtyřiařicetihodinovou péči, pořád s nimi někdo byl“, popisovala Wetterová.

Ani to sousedy nepřesvědčilo. „Nenávidím vás, shořte v pekle!“ křičeli na mě někteří z nich. Ani nám nedali možnost komunikovat. Když vás někdo nechce slyšet, tak vás neslyší“, vzpomíná na vyhrocené chvíle ředitelka Wetterová.

I na základě zpráv o tuhém odporu místních obyvatel kraj nakonec v minulém týdnu projekt zastavil.

„Byl to pro mě šok. Zastupitelé Svitávky několik let tento projekt podporovali. Ale není možné jít proti názoru občanů. Za této situace nemá smysl to zkoušet dál. Myšlím, že mentálně retardovaní si nezaslouží, abychom je vystavovali něčemu takovému“, říká Marek Šlapal (ČSSD), náměstek jihomoravského hejtmána pro sociální oblast.

Kraj přitom za nákup pozemku a projekt utratil kolem milionu a půl. Už také vybral firmu, která měla domy stavět. Pozemek teď bude chtít prodat a chráněné bydlení, které připravoval čtyři roky, vybudovat jinde.

Zastupitelstvo městyse Svitávka projekt několikrát odsouhlasilo všemi hlasy. Takže odpor sousedů byl překvapením i pro starostu Svitávky Jaroslava Zoubka.

„Nikdo z nás nepochyboval, že by tady chráněné bydlení nemělo být. Nejvíce jsou ale slyšet odpůrci výstavby, zbytek je potichu. 'Nerozumím tomu, je mi to líto a jsem zklamán', říká starosta.

Stejný názor má i místostarostka Svitávky Miroslava Holasová.

„Je mi to strašně líto. Lidé nám navzdor řekli, že nechťají mentálně postižené lidi potkávat, aby se na ně dívaly jejich děti. Nebyl to náš projekt, ale Jihomoravského kraje. Všichni s tím na zastupitelstvu souhlasili a myslili jsme, že i naši občané, popisuje místostarostka ve své kanceláři v imponantní Velké Lów-Beerově vile, kde dnes sídlí radnice. Budova s ohromující vstupní halou s vitráží

Dvanáct lehce mentálně postižených mužů má bydlet na protějším pozemku? Nic takového si Leoš Mazal nedokázal představit. Strach jej ovládl tak, že nedokázal vnímat nic jiného.

REPORTÁŽ

to příběh o strachu, který nedovolí vnímat nic jiného.
a mávají rukama

Dva patrové domy chráněného bydlení pro 12 lidí měly vyrůst na pozemku u silnice.

Zahrada Pavla Vrány sousedí s pozemkem, kde mělo vyrůst chráněné bydlení.

FOTO: LUDVÍK HRADILEK (3x)

přes dvě patra a látkovými tapetami na stěnách je prakticky kopie stávně brněnské Löw-Beerovy vily na Drobného ulici.

A hned vedle stojí ještě svitavecká Malá vila, v níž je dnes stomatologická ordinace. Dětsví v ní strávila třeba Greta Tugendhatová. Obě secesní vily postavil vídeňský architekt Josef Nebelhosteny, jinak také autor budovy brněnského hlavního nádraží nebo Mahenova divadla.

Až dosud byla Svitávka známá právě díky továrnické židovské rodině Löw-Beerů, která původně pocházela z Boskovic. Příhodná poloha Svitávky, nedalekého Brněnce a Půlpečnu v údolí řeky Svitavy při železniční trati z Prahy do Vídně jí umožnila vybudovat textilní továrny, které desítky let prosperovaly. Po válce připadl majetek německy mluvící židovské rodiny státu. Ve Velké vile proto dnes sídlí vedení městysu.

Místostarostka Holasová si nedokáže tuhle odpor místních proti chráněnému bydlení vysvětlit. „Nevím, kam to spěje. Všichni chtějí silnice a dálnice, ale jen at nevedou

vedle mého domu. Ale takhle neuděláte nic. Nerozumím té nenávisti, strašně mě to překvapilo,“ uzavírá.

ABY ŽILI JAKO MY OSTATNÍ
Dům Paprsek stojí na kopci na kraji Velkých Opatovic, které jsou asi čtvrt hodiny cesty autem od Svitávky. Kraj ústav pro sto mentálně postižených mužů a žen postavil v roce 2000, když musek kvůli restituci opustil zámek v Borotíně. Od roku 2006 je snaha dostávat ty z lidí, kteří na to stačí, do chráněného bydlení mezi většinou populací. Právě v rámci transformace ústavní péče se po celém Česku budují malá chráněná bydlení pro postižené lidi. V Opatovicích jde o skupinku celkem asi pětadvaceti lidí, kteří zvládnou přechod do chráněného bydlení.

„Pro lidi s handicapem je komunitní způsob života nejpřirozenější. Malá komunita jim nahrazuje rodinu, cílem chráněného bydlení je, aby žili jako my. Aby měli volbu. My se tady o ně v domově postaráme, je jim tu dobře, ale takhle se normálně nežije. Nám by se taky nelíbilo, kdybychom celý život prožili v pionýrském

táboře s nějakým režimem,“ popisuje ředitelka Wetterová ve své kanceláři.

Za dveřmi je občas slyšet cinknutí zvonku velké tříkolky, na které dokola po rozlehlé chodbě jezdí asi třicetiletý mentálně postižený muž. Jinak je v pozdním pátečním odpolední všude ticho. Klienti jsou po svačině na pokojích, pár z nich si šlo zakouřit na zahradu. Na každého z nich tu připadá jeden člověk z personálu, ven chodí jen v doprovodu. Jenže ani tahle péče neodpovídá standardům 21. století.

„Překvapilo mě, že odpor místních přišel tak pozdě, ne na začátku. A taky jejich věk. Jsou významně mladší než já a myslím, že už pro ně potkat člověka s postižením není takový problém. Že takhle mladé rodiny jsou schopné mít v dnešní době tak vyhraněné postoje,“ uzavírá ředitelka. A dodává, že za současné situace, které se podle ní nedalo předvídat, bude lepší, když chráněné bydlení ve Svitávce nebude.

„Účelem chráněného bydlení není pomoci dvanácti lidem a zkrátit život dalším dvaceti sousedům. To nemá logiku. Takže myslím, že kraj rozhodl správně o zastavení projektu. Odvedli jsme sice na tom spoustu práce, která se zahodí, ale pořád je to lepší, než abychom se tam nastěhovali a to, co jsem teď na dálku prožíval já se sousedy, zažívali naši klienti napřimo. Já jsem tomu schopná odolat, ale oni by se z toho sesypali,“ je přesvědčená Wetterová.

OD ZAČÁTKU BYLO VŠECHNO ŠPATNÉ

Domov se přitom snažil o komunikaci se sousedy. Dva byty chráněného bydlení s osmi klienty už teď ve Velkých Opatovicích fungují a Paprsek nabídl svitaveckým, aby se do nich přišli podívat. Ani to je však nepřesvědčilo a nerozehnal jejich obavy. Protože už bylo pozdě.

„Potvrdilo se nám, co jsme měli nastudované. Že ti klienti mají omezenou zásobu deseti dvaceti slov. Sociální pracovníce se snažily, aby to bylo navenek hezké. Ale viděli jsme, jak ti mentálně postižení křičí a gestikulují, z toho jsem měl taky strach,“ vypráví Pavel Vrána. Na náměstí ve Svitávce má už léta půjčovnu nářadí, odkud má přehled, co se v městečku děje. Jeho zahrada sousedí s pozemkem, kde mělo vyrůst chráněné bydlení. Také on je jedním z těch, kdo s tím nesouhlasili.

Podle něj nejsou lidé na mentálně postižené připravení. „Obavy pořád existují, protože to bylo desetileté tabu. Máme třeba strach, aby nám někdo nestál u plotu a nemasturboval. To bych asi taky nedal, mám tři dcery a čtyři vnuky. Všichni vám nalévají rozumu do hlavy, ale ani jeden z nich to chráněné bydlení vedle sebe nemá,“ barvitě popisuje Vrána.

Stejně jako Mazal si celé měsíce sháněl informace o tom, co lehké mentální postižení znamená, jak se handicapovaní chovají a co je to chráněné bydlení. Má nastudované zákony, vyhlášky, metodické pokyny, expertízy i diplomky. Všechny jej jen utvrdily v jeho názoru.

„Když budete chtít zjistit, že mentálně postižení lidé jsou nebezpeční, a zadáte si to do Googlu, najdete mnoho článků, které vám to

dokážou,“ myslí si ředitelka Wetterová, která argumenty sousedů také slyšela.

Vrána, který sloužil pětadvacet let u policie v Boskovicích a do místních ústavů sociální péče mnohokrát jezdil, ale kromě ztráty soukromí argumentuje i tím, že se žádá z institucí, která měla projekt na starosti, se sousedy budoucího chráněného bydlení nebavila.

„Jsem rád, že to tady nakonec nebude. Ale od začátku bylo všechno špatně. Nemůžou se divit, že to takhle dopadlo. Není to tak, že bychom nesnášeli mentálně postižené. Ale nás všechny zatáhli do jejich integrace bez toho, aby s námi někdo mluvil,“ vysvětluje, když sedí ve svém domě v křesle a dívá se na děčku na stolek, kterou vyšívala babička.

„My bychom tady ty postižené lidi měli až do smrti. A jestli chtějí, aby tu byli spokojení, musí je okolí přijmout. Úřady ale vytvořily takové podmínky, jako by nám je chtěly vnutit. Nechtěly s námi diskutovat, rozptýlit naše obavy. Proč neudělaly besedu hned před těmi roky, když se to začalo plánovat? Mohlo se třeba udělat s vůlemi referendum. Takhle jsme se to dozvěděli z novin,“ říká.

A argumentuje i tím, že se projekt dvou jednopatrových domků do lokality nehodil, byly příliš masivní ve srovnání s velikostí pozemku. „Jsme v záplavové oblasti. Nesmíme si na zahradě ani postavit pergolu. A kdyby se to tady vybudovalo, hrozí, že se kolem plánovaných valů voda svede na náš dům,“ myslí si. K projektu měla podobné výhrady i obec. Ale podle vedení nešlo o nic, o čem by se nedalo diskutovat s krajem.

Podle Vrány by bylo lepší, kdyby se chráněné bydlení vybuďovalo na kraji vesnice. „Bylo by to bokem, začleňili by se. Paprsek to ale odmítl,“ dodává.

Podle ředitelky by ovšem takové umístění domu šlo přímo proti principu chráněného bydlení, které má být v běžné zástavbě, co nejlépe ostatním.

Radnice, kraj i Paprsek odmítají chyby v komunikaci s místními lidmi. Kraj říká, že o chráněném bydlení měla informovat svitavecká radnice. „Lidé nám vyčítají, že jsme je neinformovali, ale na zastupitelstvo může přijít každý. Investice je to kraje, my jsme mu jako obec jen prodali pozemek,“ říká starosta Zoubek. „Připadá mi, že se navzájem obviňujeme, kdo kde udělal chybu. Já si myslím, že tyto sociální projekty by měly být samozřejmostí a my bychom měli pomáhat lidem, kteří neměli to štěstí být zdraví jako my ostatní,“ dodává.

„My jsme se snažili informovat. Jenže nás nakonec nepodpořili zastupitelé,“ odmítá pochybení náměstek Šlapal.

„Chtěli jsme si s nimi sednout ke stolu. Ale nedostali jsme šanci. Souseď se na všechno dívali jen prizmatem svého strachu. Není cesta, jak jim to vysvětlit, nepustí vás k sobě, nechtějí to slyšet a přijmout. A to nelze zmínit,“ uzavírá ředitelka Paprsku Wetterová.

IANA USTOHALOVÁ
redaktorka

Pro lidi s handicapem je komunitní způsob života nejpřirozenější. Malá komunita jim nahrazuje rodinu. Cílem chráněného bydlení je, aby žili jako my. Neměli by bydlet bokem, na kraji vesnice.

Marie Wetterová
ředitelka domova Paprsek